

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ของพฤติกรรมมนุษย์ที่สะสมไว้ในอดีตและตกทอด มาเป็นสมบัติที่มนุษย์ในสมัยปัจจุบันนำมาใช้ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้เป็นผลผลิตของสังคม เป็น สมบัติและลักษณะประจำของสังคม (ประมวลู ดิศกินสัน, 2521) ชาติต่าง ๆ ในโลกต่างก็ มีวัฒนธรรมประจำชาติของตน และวัฒนธรรมประจำชาตินี้เองเป็นตัวขัดเกลาชีวิตคนเรา ตั้งแต่ เกิดจนถึงปัจจุบัน

ชาติไทยมีวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมายังชนรุ่น หลัง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม และมีการพัฒนาในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งใน ด้านวิถีการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาในการทำมาหากิน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ซึ่งนอกจากแสดงว่าสังคมไทยมี ความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตแล้วยังผลให้คนไทยและสังคมไทยมีเอกลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจ ตลอดจนเป็นสิ่ง ช่วยให้คนไทยเกิดความรักและหวงแหนในถิ่นกำเนิดของตน ไม่ยิ่งหย่อนกว่าชาติ อื่น ๆ (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2534)

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์(2537:32) ได้ให้ทัศนะอันลุ่มลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมดังนี้

“วัฒนธรรม คือ วิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นความเจริญงอกงามของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการแสดงออกและการสื่อความหมายของความรู้สึนึกคิด ขอบเขต ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชน เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ที่เห็นได้ทั่วไป ใน รูปธรรมและนามธรรม และแน่นอนที่สุด วัฒนธรรมเป็นผลแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่ง เป็นปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและเทคโนโลยีทั้งปวง”

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมโดยทั่วไปแบ่งออก เป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในด้านรูปธรรม (Reality) ได้แก่ สิ่งที่มีมองเห็นได้ชัดเจน อาทิเช่น

อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม ประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ วัฒนธรรมอีก ลักษณะหนึ่ง คือ วัฒนธรรมในด้านนามธรรม(Abstraction) ได้แก่ ลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ อาทิเช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี (อมรา พงศาพิชญ์, 2537; สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532)

นอกจากนี้ นอกจากวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมรวมของชาติแล้ว ยังมีวัฒนธรรมย่อยในแต่ละ ชุมชน ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งส่งผลให้แต่ละชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ อันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องกัน และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมรวมของชาติอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่องค์การยูเนสโก และองค์การสหประชาชาติพบทั่วโลก ก็คือ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมของมวลมนุษยชาติ โดยเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุเป็นหัวใจสำคัญ ขาดการนำวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยในกระบวนการพัฒนา ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อค่านิยมพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปไม่สอดคล้องกับความเป็นไปตามธรรมชาติ มีการใช้อิทธิพลทาง เศรษฐกิจ ทหาร และวัฒนธรรมในการแบ่งแยกและแทรกแซงสิทธิเสรีภาพ สันติภาพ ทั้งในชาติเดียวกันและระหว่างชาติขึ้นตามลำดับ องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาสำคัญนี้ และได้มีมติประกาศในปี 2531-2540 เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม(World Decade for Cultural Development 1988-1997) (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533)

ประเทศไทย ก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้ผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้ค่อนข้างจะรุนแรง เนื่องจากประเทศไทยมุ่งพัฒนาไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries: NICS) มีผลทำให้ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสูงขึ้นอย่างรวดเร็วก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ มีผลต่อเนื่องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ กล่าวคือ ด้าน สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในเรื่องของมโนทัศน์และค่านิยม มีความขัดแย้งระหว่าง บทบาทหน้าที่ของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อโครงสร้าง แบบแผนประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทย ด้านจิตใจของคนไทยถอยห่างจากศรัทธาความเชื่อใน ศาสนธรรม ทำให้เกิดความเสื่อมทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมอย่างน่าวิตก ประกอบกับการที่ ระบบข่าวสารข้อมูล และการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก อีกทั้งสังคมไทยมีลักษณะ

เป็นสังคมเปิดกว้างขึ้น เป็นผลให้วัฒนธรรมต่างๆ ภายใต้อิทธิพลของความต้องการที่จะทันสมัย และก้าวหน้าอย่างขาดการเลือกสรรให้สอดคล้องกับรากฐานของวัฒนธรรมไทย หลังไหลเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ตลอดจนการละเลยในการใช้วัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในการพัฒนา และมีการจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมของไทยอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ มาปรับใช้กับวิถีชีวิตประจำวันน้อยลง (เจเลียว บุรีภักดี, 2526; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533; ทิศนา ชามมนต์และคณะ, 2535; ศูนย์วัฒนธรรมศึกษาคณะครุศาสตร์, 2537) จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันได้มีการพูดถึงเรื่องวิกฤติการณ์ทางด้านวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง

พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2527:5) ได้กล่าวถึงวิกฤติการณ์ทางด้านวัฒนธรรมว่ามีสาเหตุมาจาก 4 ประการ ดังนี้คือ

“ประการแรก เรายอมรับวัฒนธรรมต่างประเทศมาโดยเจตนาเพื่อเหตุผลบางอย่าง
ประการที่สอง เราปล่อยให้วัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลเหนือตัวเราและเหนือวัฒนธรรมของเราโดยที่เราไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้มีเจตนาไม่รู้ตัว

ประการที่สาม วัฒนธรรมไทยได้ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับความสนใจมานาน และไม่มีใครศึกษาให้รู้ถึงต้นเหตุหรือรากเหง้าจนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมไทยบางอย่างได้สาบสูญไปแล้ว

ประการสุดท้าย คนไทยเราเองก็ไม่ได้สนใจวัฒนธรรมของไทยด้วยความเห็นดีเห็นงามหรือด้วยความรู้อย่างซาบซึ้งในวัฒนธรรม แต่มองวัฒนธรรมในทัศนคติชาตินิยมที่จะต้องรักษา ถวายทอด และเสริมสร้างวัฒนธรรมของไทย เพราะความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น สักว่าอะไรเป็นของไทยก็ต้องรักษาไว้ จะต้องสืบทอดกันต่อไป โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกลับซึ่งความประณีต งดงามของวัฒนธรรมนั้นแต่อย่างใดทั้งสิ้น ซึ่งในที่สุดก็รักษาเอาไว้ไม่ได้”

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สภาพของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้านกำลังจะสูญหายไปจากประเทศไทย ซึ่งถ้าหากคนไทยเราปล่อยปละละเลย ต่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประจำชาติแล้ว ก็เท่ากับสูญเสียความเป็นคนไทย และสูญเสียความเป็นชาติไทย

แต่เนื่องจาก วัฒนธรรมไทย มีความสำคัญยิ่ง ในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ของความ เป็นชาติไทย เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งแสดงถึงศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ และความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทย และเป็นปัจจัยให้คนในชาติได้

ประเพณีในทางที่ดีงาม มีคุณธรรม เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและประเทศชาติ จึงสมควรที่คนไทยจะต้องช่วยกันรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ให้คงอยู่ต่อไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน พระราชทานว่า “การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ” (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531:3) รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย และได้มี นโยบาย ในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยมาตลอด ตามนัยดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระบุไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแห่งชาติ” (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531:3) โดยเฉพาะรัฐบาลไทย ในสมัยที่ผ่านมานายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้รับทราบและเห็นชอบกับองค์การสหประชาชาติ ประกาศในปี 2531-2540 เป็นทศวรรษโลกของการเร่งรัดพัฒนา วัฒนธรรมของประเทศไทย และประกาศในปี 2537 เป็นปีแห่งการรณรงค์วัฒนธรรมไทยเพื่อ การฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอด วัฒนธรรมสืบต่อไป (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2529; คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533)

ในขณะเดียวกันได้มีการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และส่งเสริม วัฒนธรรมของชาติอีกทางหนึ่ง ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2536 หมวดที่ 4 ข้อที่ 12 ว่า “จัดเนื้อหา สาระ และกระบวนการเรียนการสอนโดย เน้นการฝึกปฏิบัติ หรือการจัด กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีเจตคติ และพฤติกรรม ที่เหมาะสมทั้ง ทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” (กรมวิชาการ, 2534:27) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดและพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศโดยตรง จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะเวลาที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้มีจุดประสงค์ให้จัดการศึกษาโดยตระหนักในคุณค่าของศิลปะและ วัฒนธรรมของชาติเน้นให้มีการจัดทำหลักสูตรจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของสังคม เศรษฐกิจ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนา หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนในด้านศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อส่งเสริม ให้เยาวชนรู้จัก รัก เห็นคุณค่า หวงแหนและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมเอกลักษณ์ไทยและศิลปวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2533; กรมวิชาการ, 2534)

จากความหมายหนึ่งของการศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อไปหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission) (สุมน อมรวิวัฒน์, 2537) โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันจัดการศึกษาให้แก่บุคคลในสังคมมาช้านาน จึงได้รับความคาดหวังและศรัทธาจากสังคม ในการที่จะพัฒนาความรู้และแนวทางการปฏิบัติตัวในสังคมไทยให้แก่เยาวชน ตลอดจนเป็นสถาบันที่ปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนแก่เยาวชนด้วย

การปลูกฝังวัฒนธรรมสมควรที่จะปลูกฝังในวัยเด็ก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่สามารถซึมซับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างดี ยิ่ง กล่าวคือเด็กสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมได้ตั้งแต่แรกเกิดจากบ้าน จากพ่อแม่และบุคคลในบ้าน เด็กจะเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมอย่างไม่รู้ตัวจนปลูกฝังเป็นพื้นนิสัยและบุคลิกภาพของเขา เมื่อเด็กเข้าเรียนในระดับอนุบาล เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างกว้างขวางขึ้น โรงเรียนจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ปลูกฝังวัฒนธรรมต่อจากบ้าน (พัทธยา สายหู, 2524)

วัฒนธรรมท้องถิ่นหลาย ๆ รูปแบบเช่น นิทาน สุภาษิต การละเล่น กีฬา ดนตรี การแสดงหัตถกรรมพื้นบ้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมที่โรงเรียนมีอยู่ในการเรียนการสอนสามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาสาระและสื่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศ ที่ก่อให้เกิดกระบวนการสั่งสมสืบทอด และอบรมสั่งสอน วัฒนธรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอเด็กก็จะซึมซับรับวัฒนธรรมและเกิดความสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมเหล่านั้น มีความรัก ห่วงแหน วัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไป (ประมวล ดิฉินสัน, 2530, กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2521, พัทธยา สายหู, 2524) ซึ่งการจัดการศึกษาเพื่อ สืบทอดและพัฒนา วัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย ย่อมไม่แยกสาระของวัฒนธรรมออกจากสาระความรู้ทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สุมน อมรวิวัฒน์, 2537)

ซีรวิวัฒน์ นิจนตร (2528) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติในการปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กในโรงเรียนดังนี้

1. การสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น ภาษา หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ฯลฯ ไม่ควรสอนแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ควรเน้นการปฏิบัติจริงด้วย
2. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งชุมนุม

วัฒนธรรม การนำนักเรียนไปทัศนศึกษา เพื่อชมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่าง ๆ

3. ควรสอดแทรกวัฒนธรรม (โดยเฉพาะจริยธรรม) ไว้ในการเรียนการสอนของทุกวิชา โดยการใช้สื่อทัศนูปกรณ์เข้ามาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่าง หรือมีประสบการณ์ตรง

4. ครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง และเข้าไปร่วมกิจกรรมกับผู้เรียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ผู้เรียน

5. ร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประเพณีต่างๆ เป็นต้น

6. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบแก่นแท้ของวัฒนธรรม ทั้งในแง่ที่มา ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ แล้วเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอันนำไปสู่ ความภูมิใจ และความเชื่อมั่นที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ ยอมรับ ขาบซึ่งและปฏิบัติตามแบบแผนการประเพณี ปฏิบัติที่ดั่งามของไทยอย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็น ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนั้นสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในด้านต่างๆ แม้ว่าในยุค ของข่าวสารข้อมูลที่ส่งผ่านอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการหลั่งไหลถ่ายเทวัฒนธรรมของต่างชาติเข้า มากก็ตาม เด็กเหล่านี้ก็จะเรียนรู้ที่จะเลือกสรร ผสมผสาน วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เข้ามา โดยมีจุดยืน อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนที่ยึดมั่นอยู่ (King and others, 1994) ซึ่งจะส่งผลให้ เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนและชาติ ตลอดจนสืบทอดเอกลักษณ์ของชาติ สืบต่อไป โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันหลักในการให้การศึกษาและอบรมกำลังคนของชาติจึง เป็นสถาบันที่เหมาะสมที่สุด สำหรับการปลูกฝังวัฒนธรรม ให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย

แต่อย่างไรก็ตามในสภาพจริงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเฉพาะชั้นอนุบาล ครูได้สอดแทรกหรือบูรณาการวัฒนธรรมไทยให้เด็กได้เรียนรู้หรือไม่ อย่างไร ตลอดจนมีวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมอย่างไร เป็นงานวิจัยที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะศึกษา สภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความร่ำรวยในด้านของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ สืบทอดมายาวนานมากที่สุดจังหวัดหนึ่งของประเทศ ทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งที่เป็นลักษณะรวมของชาติในแถบภาคกลางและลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนในแต่ละ ชุมชนที่หลากหลาย ได้แก่ ไทยเวียง ไทยพวน ไทยโซ่ง เขมร เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมทางด้าน

ภาษาและวรรณคดี ก็จะมีภาษาถิ่นที่น่าฟังที่เรียกว่า “เหน่อ” ตลอดจนมีภาษาของชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในแต่ละอำเภออีกด้วย วรรณคดีที่ขึ้นชื่อของจังหวัดที่รู้จักดี คือ วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งยังมีหลักฐานที่เกี่ยวข้องปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีตำนานนิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย อีกมากมาย และเนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนจึงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ ดังนั้นงานด้านศิลปหัตถกรรมจึงเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ใน การทำมาหากิน ได้แก่ ภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ ทั้งที่เป็นงานจักสานและงานทอ อีกทั้งเมืองสุพรรณบุรีได้ขึ้นชื่อว่าเป็นแหล่งปราชญ์ศิลปินในด้าน งานแสดง ดนตรี เพลงพื้นบ้าน ได้แก่ ลำตัด เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงปรบไก่ เป็นต้น ตลอดจนจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นเป็นเมืองที่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธและสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษผู้เป็นนักรบ ที่ต่อสู้ปกป้องบ้านเมืองมาในอดีตจึงมีลักษณะนิสัยใจคอและค่านิยม เป็นคนพูดจริงทำจริง มีความกล้าหาญ รักชาติบ้านเมือง มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เชื่อในกฎแห่งกรรม ยึดมั่นในคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งสมกับคำขวัญของจังหวัดว่า “สุพรรณบุรีเมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง” (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี, 2539 : 1; สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2528; สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2534; นลินี ไกรคุนาศัย, 2536; ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี, ม.ป.ป)

จะเห็นได้ว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีทั้งลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมรวมของชาติและลักษณะที่เป็นเฉพาะ เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่สมควรถ่ายทอดและปลูกฝังให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางใกล้กับเมืองหลวงของประเทศคือกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งความเจริญทางเทคโนโลยีและการส่งผ่านของข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์จึงทำให้การหลั่งไหลของวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้าสู่จังหวัดนี้ได้รวดเร็วกว่าในหลาย ๆ จังหวัด นอกจากวัฒนธรรมที่เป็นของชาติและของท้องถิ่นดังที่กล่าวมาแล้ว ยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ผสมผสานที่เป็นวัฒนธรรมสากล เป็นนานาชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่า การปลูกฝังวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ให้แก่เด็ก โดยเฉพาะให้แก่เด็กวัยอนุบาลซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาทางสังคมและบุคลิกภาพ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น มีวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมอย่างไร อีกทั้งมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างในการปลูกฝังวัฒนธรรม

ดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมของไทยให้สืบทอดต่อชนรุ่นหลังต่อไป ตลอดจนเพื่อนำวัฒนธรรมมาใช้ใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาในทุก ๆ ด้านควบคู่กับความรูสึก ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรม 5 วิธี ได้แก่ 1) การเป็นแบบอย่างของครู 2) การให้เด็กฝึกปฏิบัติ 3) การจัดสภาพแวดล้อม 4) การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดี 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล ในด้านวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรม 5 วิธี คือ 1) การเป็นแบบอย่างของครู 2) การให้เด็กฝึกปฏิบัติ 3) การจัดสภาพแวดล้อม 4) การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดี 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. วัฒนธรรมไทย ที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ภาษาและวรรณคดี 2) ทางมารยาท 3) ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) ศิลปกรรม 6) การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดง

3. โรงเรียนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ครอบคลุมเฉพาะโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งหมด 444 โรงเรียน มีประชากรครูผู้สอนชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 จำนวนทั้งสิ้น 988 คน

ข้อดกลงเบื้องต้น

การวิจัยในครั้งนี้ ถือว่าขนาดของโรงเรียนไม่มีผลต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบแผนของการประพฤติ ปฏิบัติที่ดำรง และการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถรู้ เข้าใจ ชาบซึ่ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมไทยระดับสากลและวัฒนธรรมไทยที่มีลักษณะเฉพาะของชาติไทยและในระดับท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ 1) ด้านภาษาและวรรณคดี 2) ด้านมารยาท 3) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านศิลปกรรม 6) ด้านการละเล่น ดนตรีและศิลปะการแสดง

ภาษาและวรรณคดี หมายถึง ภาษากลางและภาษาถิ่น นิทาน ตำนาน วรรณกรรม เพลงกล่อมเด็ก คำคล้องจอง สุภาษิต คำพังเพย และปริศนาคำทายทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่นสุพรรณบุรี

มารยาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ ได้แก่ มารยาททางกาย ทางวาจา และทางการแต่งกาย

ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งระดับชาติและในระดับท้องถิ่นสุพรรณบุรี ได้แก่ งานพระราชพิธี ประเพณีทางศาสนา ประเพณีชาวบ้านและท้องถิ่น ความเชื่อในศาสนา ค่านิยมในสถาบันพระมหากษัตริย์ชาติ และค่านิยมแบบประชาธิปไตย

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามที่บุคคลในสังคมควรยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ การประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีวินัย รักสะอาด ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กตัญญู และความเมตตากรุณา

ศิลปกรรม หมายถึง งานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ ผลงานทางด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่นสุพรรณบุรี

การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดง หมายถึง การละเล่นและของเล่นไทย ดนตรีไทยและเพลงไทยประเภทต่าง ๆ และศิลปะการแสดงของไทยทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่นสุพรรณบุรี

สภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย หมายถึง ลักษณะของการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัยอนุบาลตามที่เกิดขึ้นจริง เกี่ยวกับแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามและการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถรู้ เข้าใจ ชาบซึ่ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมสากล วัฒนธรรมระดับชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านภาษาและวรรณคดี มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ศิลปกรรม และการละเล่น ดนตรีและศิลปะการแสดง ด้วยวิธีการดังนี้ 1) การเป็นแบบอย่างของครู 2) การให้เด็กฝึกปฏิบัติ 3) การจัดสภาพแวดล้อม 4) การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดี 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเป็นแบบอย่างของครู หมายถึง การที่ครูปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก โดยการปฏิบัติตนตามแบบแผนอันดีงามของวัฒนธรรมไทยและการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ จนมีความรู้ความเข้าใจ

การให้เด็กฝึกปฏิบัติ หมายถึง การที่ครูจัดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนตามแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของวัฒนธรรมไทยอย่างสม่ำเสมอหรือการฝึกฝนเป็นประจำ ได้แก่ การฝึกปฏิบัติกิจกรรมประจำวันต่าง ๆ

การจัดสภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ได้แก่ การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียน การเปิดเพลงให้เด็กฟัง เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความคุ้นเคยและซาบซึ้งในวัฒนธรรมไทย

การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การจัดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของวัฒนธรรมไทย ด้วยการให้ความรู้เด็กจากการจัดนิทรรศการ และให้เด็กมีประสบการณ์ตรงจากการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และการพาเด็กไปทัศนศึกษาแหล่งวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การที่ครูให้ความรู้หรือสอดแทรกเรื่องแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่ดั่งามของวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล ในกิจกรรมประจำวันตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 การสอดแทรกวัฒนธรรมเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่มีในหน่วยการสอน ด้วยวิธีการสอนต่าง ๆ ได้แก่ การเล่านิทาน การสอนโดยทันทีทันใดจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ชาว หรือประสบการณ์ของเด็ก การร้องเพลง การแสดงบทบาทสมมติ การฉายวิดีโอทัศน์ สไลด์ หรือฉายภาพยนตร์ การสาธิต และการเล่นเกม

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กปฐมวัยที่มีอายุ 4 - 6 ปีที่เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ในระดับชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 ปีการศึกษา 2538

ครูอนุบาล หมายถึง ครูที่สอนในระดับชั้นอนุบาล 1 หรือ อนุบาล 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2538

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง การที่ไม่สามารถดำเนินการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ และข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่ขัดขวางการปลูกฝังวัฒนธรรมแก่เด็กวัยอนุบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิธีการปลูกฝังวัฒนธรรม วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี แนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 ตลอดจนวิธีการสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

2. ประชากรและตัวอย่างประชากร

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2538 จำนวน 988 คน

2.2 ตัวอย่างประชากร คือ ครูผู้สอนชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ตัวอย่างประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม 300 คน ตัวอย่างประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ 20 คน ตัวอย่างประชากรการสังเกต 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมี ทั้งหมด 3 ชุด คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

3.1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามครูผู้สอนชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 เกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี มีส่วนประกอบ 4 ตอนดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบและข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความรู้ของครูอนุบาลเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยในแต่ละด้านให้แก่เด็กวัยอนุบาล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale)

ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

3.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ครูอนุบาลเกี่ยวกับการสอนและการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยในกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่เด็กวัยอนุบาล เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างปลายเปิด (Open ended) มีส่วนประกอบ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล

3.3 แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มี 2 ชุด คือ

3.3.1 แบบสังเกต ก เป็นแบบจัดบันทึก มีส่วนประกอบ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ถูกสังเกต

ตอนที่ 2 แบบจัดบันทึกการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล

3.3.2 แบบสังเกต ข เป็นแบบสังเกตการจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชั้นเรียน มีส่วนประกอบ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของครูและห้องเรียน

ตอนที่ 2 การจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียน เป็นแบบสำรวจรายการ

4. นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุด คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ที่สร้างเสร็จแล้วไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม

5. นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุด คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร เพื่อหาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) ความเหมาะสมของภาษา เวลาที่ใช้และการครอบคลุมเนื้อหาในสิ่งที่ต้องการทราบ

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรทางไปรษณีย์ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และสังเกตตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง

8. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

9. จัดอันดับความคิดเห็น แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

10. สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล ในโรงเรียนประถมศึกษา อันเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบูรณาการการเรียนการสอน ในระดับชั้นอนุบาลและระดับการศึกษาต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจซาบซึ้ง ยอมรับ และประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนที่ดีงามของวัฒนธรรมไทย อันส่งผลถึงการสืบทอดวัฒนธรรมไทยสืบต่อไป

2. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยในโรงเรียน อันเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนงาน กำหนดนโยบายและเป้าหมาย ทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดและปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับผู้ที่ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย ในอีกระดับหนึ่งต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย